Вх. № РД-05.06-20/04.02.2014 г.

СТАНОВИЩЕ

от

доц.д-р Пламен Веселинов Киров

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

ДОКТОР

Област на висше образование: Социални, стопански и правни науки (3.)
Професионално направление: Право (3.6)
Научна специалност: Конституционно право (ш. 05.05.06)

Автор на дисертационния труд:

РАДОСЛАВА ДИМИТРОВА ЯНКУЛОВА,
редовен докторант в секция „Публичноправни науки"
в Институт за държавата и правото – Българска академия на науките

Тема на дисертационния труд:

КОНСТИТУЦИОНЕН ПРОЦЕС

Научен ръководител:
проф.д-р Емилия Друмева

Със Заповед на Директора на Института за държавата и правото при БАН № РД-09-95 от 27.11.2013г. съм определен за член на научно жури във връзка със защитата на Радослава Димитрова Янкулова, редовен докторант по професионално направление Право (3.6), научна специалност Конституционно право за присъждане на образователната и научна степен „доктор", като на първото заседание на Научното жури ми е възложено да изготвя становище по дисертационния труд.

Радослава Димитрова Янкулова е зачислена за редовен докторант по Конституционно право към Института за правни науки при БАН – секция по Публичноправни науки, считано от 01.10.2011 г. до 30.09.2014 г. със Заповед на Директора на Института за правни науки при БАН № 115 от 12.07.2011 г.

В изпълнение на заповедта на Директора на института за държавата и правото при БАН и решението на Научното жури като се ръководя от изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България и Правилника за прилагането му, предлагам на вниманието на уважаемите членове на научното жури следните свои констатации и изводи, както и мотивираното от тях заключение.

Предоставеният от Радослава Димитрова Янкулова комплект от материали включва следните документи: заявление от докторанта за разкриване на процедурата за защита на дисертационния труд; автобиография; нотариално заверено копие от диплома за завършено висше образование; заповед за зачисляване на докторанта; заповеди за провеждане на изпити и съответните протоколи за успешно положени докторантски минимуми; протокол от разширено заседание на секцията по публичноправни науки към ИДП – БАН за откриване на процедурата за предварително обсъждане на дисертационния труд; дисертационен труд, автореферат; резюме на дисертационния труд (на български и английски език); преценка относно готовността за защита на дисертационния труд от научния ръководител; списък и копия на научните публикации на Радослава Димитрова Янкулова, свързани с темата на дисертационния труд; декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

Докторантът е приложил седем научни статии, свързани с темата на дисертационния труд.

Радослава Димитрова Янкулова е родена на 19.11.1986 г. Завършва юридическо образование в периода 2005 г. – 2010 г. в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски" с отличен успех. Към момента е редовен докторант по Конституционно право в Института за държавата и правото при БАН.

Считам, че са спазени всички изисквания относно хода на процедурата и оформянето на дисертационния труд.

Темата „Конституционен процес" в нейните материалноправни и най-вече процесуалноправни аспекти като предмет, подход и метод на изследване би била изпитание за всеки учен. Тя има своя теоретичен, правно-нормативен и практико-приложен аспект. Оформянето и развитието на идеята за конституционния процес като теоретична концепция и нормативна уредба е силно повлияно от конкретните форми на контрола за конституционосъобразност в отделните конституционни демокрации. Актуалността на изследването се определя от тенденцията, която постепенно се оформя в съвременния конституционализъм, действащата конституция да функционира като пряко приложимо право като в същото време да продължи да играе ролята на юридически фундамент, върху който се изгражда цялата национална правна система. Изведен самостоятелно като тема и разгледан чрез приложения от докторанта подход, въпросът за конституционния процес в Република България е разработен във формата на цялостно теоретично изследване. Досега тази тема е била разглеждана в различни аспекти от редица български автори, но в настоящия дисертационен труд тя е разработена като цялостно самостоятелно изследване.

Радослава Янкулова демонстрира изключително високо ниво на познаване на проблематиката. Използваният в изследването фактически и теоретичен материал е широк, а научната литература – впечатляваща. Докторантът демонстрира забележителна осведоменост в областта на конституционния контрол и способност творчески да оценява огромната литература, натрупана в теорията на демократичното конституционно управление. Широките познания на автора на дисертацията в областта на конституционното и сравнителното конституционно право, както и по отношение на конституционната история, дават възможност да се направи задълбочено юридическо изследване на множеството аспекти, които темата на дисертацията предполага.

Методологичният инструментариум на изследването е богат – като се започне с правно-догматичния, историко-правния и сравнителния метод и се премине към системния и структурно – функционалния метод. Това дава възможност да се навлезе в дълбочина на темата и в същото време да се обхване цялата богата проблематика свързана с конституционния процес. Обобщена и синтезирано представена е волята на конституционния законодател при приемането на Глава осма от основния закон. Направен е задълбочен анализ на най-важните решения на конституционната юрисдикция във връзка с изследваната проблематика.

В структурно отношение трудът е добре построен, което поначало изключва повторения и празноти в изложението. Дисертацията се състои от увод, шест глави, заключение и библиография, и е с общ обем от 259 страници. Направени са 309 бележки под линия.

В дисертационния труд убедително е представен теоретичния фундамент на конституционния контрол. Умело е анализирана уредбата на Глава осма „Конституционен съд" от Конституцията на Република България, Закона за Конституционен съд и Правилника за организацията на дейността на Конституционен съд, като са представени и изследвани самостоятелно източниците и принципите на конституционния процес. Дисертационният труд може да бъде определен като самостоятелно, цялостно и модерно изследване в Република България, концентрирано върху конституционния контрол в неговите процесуалноправни аспекти. Процедурата за осъществяването на конституционния контрол е важен и класически въпрос в конституционно-правната наука. Основното в предмета на изследване на дисертацията е разграничаването на отделните фази на конституционния процес и определянето на тяхното съдържание. Научният труд включва интересен и задълбочен сравнително-правен преглед на конституционните форми за сезиране на конституционната юрисдикция и провеждане на заседанията й. В същото време авторът на дисертацията анализира и изяснява особеностите на действащия в момента български модел на сезиране на Конституционния съд при отсъствие на пряка конституционна жалба от гражданите, като разглежда сериозно и характеристиките на значимите сравнително правни модели на конституционната жалба в Европа. В представеното изследване е обосновано и поддържано важното разбиране, че полемиката за конституционната жалба, в която и да е правна система, зависи от националния контекст на възприетия модел на конституционен контрол.

Конституционният процес е представен като система от взаимообвързани и последователни действия на конституционната юрисдикция, предприемани въз основа на конституционни и законови норми, които за разлика от наказателния, гражданския и административния процес дават в същото време сравнително широка възможност на конституционната юрисдикция да проявява една по-голяма свобода в избора на конкретна процесуална форма. Докторантът задълбочено изследва концепцията, че в отделните фази на конституционния процес се проявява значението на практиката на Конституционния съд като негов източник, доколкото тази практика не само доразвива и вдъхва живот на позитивноправната уредба, но и използва фигури, нямащи към момента нарочна регулация сред нормативните източници. Докторантът е разгледал различните процедури, по които се извършва конституционния контрол в зависимост от предмета на конституционното дело в рамките на правомощията на Конституционния съд по чл.149, ал.1 от Конституцията на Република България. Задълбочено е аргументирано разбирането, че системата от принципи на конституционният процес включва: равенството на страните; търсенето на истината; диспозитивното и служебното начало; публичността и състезателността.

Глава първа е озаглавена „Източници на конституциония процес. Принципи“ и съдържа разгърнат анализ на нормативните източници и практиката на Конституционния съд като рамка, в която се развива разглеждането на конституционните дела. В хода на изложението значително внимание е отделено на измеренията, които всеки един от посочените принципи на конституционния процес придобива в националния конституционен контекст.

В глава втора - „Сезиране на Конституционния съд“ особено място е отделено за определяне на предметния обхват и съдържанието на инициативата на сезиращите субекти по чл.150 от Конституцията на Република България. Направено е обобщението, че конституционния процес може да бъде приведен в действие от различни субекти в зависимост от отделните правомощия на Конституционния съд по чл.149, ал.1 от основния закон. Интересен е сравнителноправният преглед на сезиращите субекти в различните конституционни системи, в частност на Германия, Австрия, Испания и Франция. Оригинална концепция се съдържа във виждането на автора за съдържанието на съвременния дебат за въвеждане на конституционна жалба в Република България. Внимание заслужава тезата, че чуждите модели на конституционна жалба на страните в Европа не могат просто да бъдат имплантирани в българската конституционна среда.

Конституционният дебат за пряката жалба в Република България е очертан чрез поставянето на три кръга въпроси. Първият обхваща характера на правата на гражданите, които следва да получат защита чрез конституционната жалба – дали се търси закрила на всички права или само на онези които се определят като основни, или защитата следва да бъде още по-тясна - само до отделни основни права. На второ място се поставя въпросът дали закрилата чрез конституционната жалба обхваща само законодателни актове, или към тях трябва да бъдат добавени актовете на изпълнителната и съдебната власт. Третата група въпроси са посветени на евентуална конституционна ревизия при възприемането на пряката конституционна жалба. Твърдият характер на конституцията според автора намира своя юридически израз в двойнствения режим за извършване на конституционни промени – изменения и допълнения в Конституцията да могат да се извършват от Народното събрание по особена процедура с квалифицирано мнозинство, а Великото народно събрание да се свиква за приемане на нова конституция и за извършване на фундаментални и особено важни промени в основния закон. В тази връзка авторът разсъждава и дали възприемането на пряката конституционна жалба би могло да се третира като промяна във формата на държавно управление, изискваща конституционна ревизия чрез Велико народно събрание.

Глава трета разглежда общите реквизити и специфичните процесуални изисквания за допустимостта на отделни категории искания

до Конституционния съд. В същото време са анализирани както процедурните правила, така и съдържанието на петте типа конституционни спорове, които влизат в компетентността на конституционната юрисдикция на Република България. Посочени и разгледани са правилата и практиката на Конституционния съд за оттегляне на конституционните искания. Заедно с това е направен съдържателен анализ на тези правила в сравнение с гражданския, наказателния и административния процес.

В глава четвърта – „Заседания на Конституционния съд. Доказателства.“ е развита правната същност на пленарните заседания на съда, както и интересен коментар на сравнителноправния преглед на организацията на дейността на различни конституционни юрисдикции. Значително внимание е отделено на видовете доказателства в конституционния процес в зависимост от предмета на делото.

Глава пета на дисертацията е посветена на интересния проблем за допустимостта на искането за конституционен контрол. Тук авторът осъществява широк преглед както на конституционноправната теория, така и на нормативната основа и практиката на Конституционния съд по отношение на контрола за конституционосъобразност. Разгледани са различните аргументи, които обосновават и отричат възможността за осъществяване на последващ конституционен контрол върху евентуални конституционни изменения. Задълбочено е анализирана съществуващата към момента практика на Конституционния съд по отношение на допускането до ново разглеждане на въпрос, по който Конституционния съд вече се е произнесъл.

Глава шеста от дисертационния труд разглежда фазата по решаването на делото по същество. Тук авторът детайлно се спира на процесуалните правила за разглеждане на делото както и характеристиките на решението като акт на Конституционния съд. Особено внимание заслужават разсъжденията по отношение на обнародването и влизането в сила на решенията на конституционната юрисдикция, както и действието им по време. Обособена е материята за особените мнения и становищата на конституционните съдии и тяхното значение за конституционната практика.

Заключението на дисертацията съдържа изводи и предложения de lege ferenda.

Към дисертацията са приложени седем публикации свързани с темата на дисертационния труд: „За някои закони като възможен предмет на искане за абстрактен нормен контрол пред Конституционния съд“; „Сезиране на Конституционния съд от гражданите?“; „Процесуалноправни аспекти на производството по проверка законността на изборите пред Конституционния съд“; „Конституционен съд на Испания (едър план)“; „Проблеми на конституционния процес”; „Стажът на стажант-юристите като юридически стаж по смисъла на Закона за съдебната власт”; „Правна

сила на решенията на Конституционния съд, постановени по спорове за конституционност на политически партии, образувани на верска основа".

Дисертационният труд доказва по убедителен начин задълбоченото познаване на теоретичния и практико – правен аспект на проблематиката на конституционния процес в Република България. В дисертационния труд и посочените научни публикации са представени и анализирани богати по обем и съдържание теоретични концепции и становища, направени са важни предложения de lege ferenda, които определено допринасят за развитието на теорията на конституционния контрол в българската правна наука.

Авторефератът на Радослава Димитрова Янкулова съдържа прецизно всички необходими елементи, а справката за научните приноси, изготвена от докторанта, изразява точно постигнатото с десертацията. В дисертационния труд се надблюдават и някои неточности, които не намаляват научната му стойност. Необходима е по–голяма юридическа прецизност при формулиране на изводите относно случаите на оттегляне на част от подписите на народните представители, сезирали Конституционния съд, както и на възможността за провеждане на открити заседания на конституционната юрисдикция. След прецизиране и развитие на някои от тезите дисертационният труд заслужава да стане обществено достояние като самостоятелна научна публикация. С научната си стойност на цялостно изследване на конституционния процес в Република България, такава публикация би била полезно четиво не само за изследователи в сферата на конституционното право, но и за хора активно занимаващи се с дейност в защита на основните права и свободи на гражданите.

В заключение, давам положителна оценка на дисертационния труд, като имам предвид, че той съдържа научни резултати, представляващи оригинален принос в правната наука, както и задълбочените теоретични познания на докторанта и способността му за самостоятелни научни изследвания.

Уважаеми членове на Научното жури,

Като имам предвид качествата на дисертационния труд считам, че той притежава безспорни достойнства, демонстрира задълбочен анализ, водещ до теоретични изводи, съдържа важни приносни моменти и предложения de lege ferenda, поради което с убеждение предлагам на Научното жури да даде образователната и научна степен „Доктор" на Радослава Димитрова Янкулова.

03.02.2014 г. Изготвил становището:

Доц. д-р. Пламен Киров